

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

JO. GEORGIUS KYLPIS
DE
CIRCUMVENTIONE
IN CONTRACTIBVS
LICITA

Vom
Erlaubten Betrüge in den Vergleichen

Ad HVG. GROTII de J. B. & P. L. II. c. 12. n. 26.

Dissertatio Academica,

QVAM

EMENDATIOREM EDIDIT

JVSTVS ISRAEL BEYERVS,

PHILOS. PROF. PVBL.

HALAE MAGDEBVRGICAE, 1739.

Typis JOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

Beneuolo Lectori

Salutem.

Quae hic denuo recusa est *Dissertatio*, jam anno octuagesima sub nomine alterius prodiit, qui eo tempore inter Auditores nostri Autoris fuerat, Ejusque scholas sectabatur. Postquam vero, distractis prioribus exemplis, noua editio desiderabatur, uero Autori laborem suum vindicare Editor Suobacensis anno octuagesimo octauo uoluit, ex praesumpta illius uoluntate, cum in neminis injuriam id cedat, Et tamen publice interst, omnino scire, cui hic uel iste labor sit reuera tribuendus. Ita enim mos Academicus haectenus tulit, ut Doctores suis Auditoribus Disputationes, ingenis exercendi causa proponendas, subinde conscribant; horum nomen exercitio Academico praefigitur, ut tractatio rei ipsius, quae exercitio isti argumentum dedit Et occasionem, alium habeat autorem. Par ratio est dissertationis, *Bellum Caesaris & Ariouisti, Germanorum Regis*, Commentatione politica illustratum, exhibentis, quae haud ita pridem nouiter recusa uerum Autoris nomen praescriptum habet, initio uero, simili prorsus instituto, siluerat; quod in eorum gratiam, qui priora forte exempla uiderunt, monere uisum est, ne alias plagii crimen uni aut alteri praeter meritum imputetur. Bene Vale.

A 2

B. C. D.

B. C. D.

DE

CIRCVMVENTIONE IN
CONTRACTIBVS LICITA.HVGO GROTIVS
DE IVRE BELLII ET PACIS,

L. II. cap. 12. n. 16.

NEc in his *iure gentium* voluntario quicquam mutatum apparet: vno excepto, quod inaequalitas rerum, in quam consensus est, vbi nec mendacium intercessit, nec eius quod dictum oportuit reticentia, in actionibus exterioribus pro aequalitate habetur: ita vt, quomodo *iure civili* ante constitutionem DIOCLETIANI actio in foro nulla dabatur aduersus talem inaequalitatem, ita nec inter eos, qui *iure gentium* solo sociantur, exactio aut coactio sit eo nomine. Hoc enim est, quod ait 1) POMPONIVS, in pretio venditionis & emtionis naturaliter licere se mutuo circumuenire: vbi licere est, non quidem fas esse, sed ita permitti, vt nullum contra proditum sit remedium in eum, qui

1) L. in causa cognitione 16. §. 4. D. de minoribus, L. item si pretio D. locati.

qui se pacto velit defendere. 2) *Naturam* in loco, ut & alibi interdum, positum est, pro eo quod recepti passim moris est, quomodo apud Apostolum 3) PAVLVM ipsa natura docere dicitur, viro turpe esse comam alere, cum tamen id neque repugnet naturae, & multos apud populos vsitatum fit. Sic idolorum cultores, non autem quosuis homines 4) *φύσεις ματαιές*, id est, *naturae vanos* appellat scriptor libri sapientiae, & 5) *τένεα φύσεις ἀργῆς* PAVLVS Apostolus, non tam ex sua, quam ex Romanorum, apud quos tum vivebat, persona loquens. Euenus, poeta vetus:

*Φημι πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι, φίλα, καὶ δὴ
ταύτην ἀνθρώποισι τελευτώσαν φύσιν εἶναι.
Quod meditare diu durable fiet, amice,
Atque id naturam credo mortalibus esse.*

Eiusdem sensus dictum vetus apud GALENVM 6) existat: *ἐπίκτητοι φύσεις τὰ ἔθνη, consuetudo adscititia est natura.* Apud THVCYDIDEM simili notione dicitur: *τῶν νόμων κρατήσασθαι ἢ ἀνθρωπεῖα φύσις, huma-*

A 3

na

2) Sic GELLIVS lib. IX. c. 10. de actu coniugali *rem naturas lege operiendam.*

3) 1. Corinth. XI. 14.

4) 1. Corinth. XIII. 1.

5) Ephes. XI. 3.

6) Lib. III.

DE CIRCUMVENTIONE

ἡ γὰρ νικητικῆ. Sic περισσομένα dicunt
Graeci tum virtutes, tum vitia, postquam altas
radices egerunt. Apud DIODORVM vero SI-
CVLVM legimus: τῆς φύσεως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἡττομένης
cum necessitas naturam, id est, robur animi, vinceret.
Sic POMPONIVS 7) Iurisconsultus, cum dixif-
set, ius Romanum non pati eundem in paganis
& testato & intestato decedere, addidit, earum
rerum naturaliter inter se pugnam esse; cum ta-
men ea regula e solis Romanorum moribus pen-
deat, neque apud alios populos locum habeat,
ac ne apud ipsos quidem Romanos 8) *in militum*
testamento. Euidens autem fuit vtilitas eius quod
dixi iuris introducendi, ad praecedendas contro-
uersias infinitas, & ob incerta rerum pretia, inter
eos, qui communem iudicem non habent, inex-
plicabiles, quae vitari non poterant, si ob inae-
qualitatem a pactis discedere licuisset. *Haec est,*
emtionis atque venditionis substantia, (aiunt 9) Im-
peratores, *substantiae nomine morem perpetuum*
significantes) quod emtor vilior comparandi, ven-
ditor

7) *L. ius nostrum D. de Reg. I.*

8) Imo & in paganorum testamentis saepe vbi inofficiosi
querela instituitur, *L. mater: L. nam est: L. circa.*
D. de inoff. Testamento, addita *L. cum duobus C. e-*
dem titulo.

9) *L. si voluntate, C. de rescind. vend.*

ditor cariore distrabendi votam gerentes ad hunc contractum accedant, vixque 10) post multas contentiones, paulatim venditore de eo quod petierat detrabente, emtore autem huic quod obtulerat addente ad certum consentiant pretium. SENECA 11) ait, hoc ius respiciens: *Quid interest, quanti sint, cum de pretio inter ementem & vendentem conuenerit? Nihil venditori debet, qui bene emit.* ANDRONICVS RHODIVS 12) sensu eodem: τὸ γὰρ ἐν τοῖς δικασίαις συναλλάγμασι κέρδος ἔτε ἀδίκον ἔστιν, ἔτε εὐδύνεται, τῶν γὰρ ἀδείων ἔδοκον ὁ νόμος. *Lucrum quod voluntate contrabentium percipitur, nec iniustum est, nec corrigitur. Eius enim rei licentiam lex concessit. Is, quem indicavi paulo ante, scriptor vitæ ISIDORI, minoris iusto emere, aut pluris vendere, vocat ἀδικίαν ὑπὸ μὲν τῆ νόμου ἀφαιμένην, τὸ τὸν δικαίον ἀνατρέψασαν: iniustitiam 13) a lege permissam quidem, sed quae re ipsa iustum peruertat.*

S. I.

10) FESTVS: *Conciones dicti videntur a cunctatione, quod in emendis vendendisque meritis tarde perueniant ad iusti pretii finem; itaque apud antiquos prima syllaba per V litteram scribebatur.* QUINTILIANVS, declamatione pro ciuibus, diu concionatus est.

11) L. VI. de benef. 15.

12) Nicom. v. 5.

13) Sic ANDRONICVS RHODIVS ad V. Nicomachiorum c. 5. in fine: τῶν γὰρ ἀδείων ἴδων ὁ νόμος; huius enim rerum licentiam lex dedit.

§. I.

Quod vulgo traditur, *jura vigilantibus scripta esse*, eius dicti fides, tum in aliis negotiis ciuilibus, tum in contractibus & conuentionibus praecipue sese exerit. Cum enim humani ingenii ea sit indoles, vt res suas quouis meliori modo cupiat promouere, diuinis quidem humanisque legibus prospectum est, ne cum aliorum iniuria id facere liceat: vt autem nostra commoda alienis commodis posthabeamus, nec ciuili iure, nec ordine charitatis obstringimur. vid. *l. 14. pr. ff. de praescript. verb. l. 2. §. 9. ff. de aqua & aqua plu. arcend.*

§. II.

Ex ista ratione responderi generaliter potest quando quaeritur: *an & qualis circumuentionio in contractibus licita sit?* ea nimirum, qua citra cuiusquam iniuriam, nobis utilitatem aliquam praeter altero paramus. Cum enim vix alio proposito quam utilitatis alicuius expediendae, promouendaeque causa, homines contrahere soleant; suo quodam iure faciet, qui finem istum obtinere contendit. Unde consequens est, quamdiu hosce terminos non egreditur qui contrahit; alterum cum quo contrahit de damno conqueri non posse, vid. *l. 151. de R. I.*

III. Ne-

IN CONTRACTIBVS LICITA.

§. III.

Neque statim dolus malus supponendus est, etiamsi circumuentio adsit. Potest enim *dolus bonus* esse: quod nomen pro *Solertia* veteres accipiebant. l. 1. §. 3. ff. de dol. mal. add. GOTHOFER. ad l. 16. §. 4. ff. de min. Agnouit hoc, rigidissimus alioquin officiorum censor, CICERO de off. lib. 3. cap. 5. postquam enim ostendit, detrabere aliquid alicui, & cum aliorum injuria suum augere commodum, magis esse contra naturam, quam sit mors, quam paupertas, quam dolor: statim subiungit: proprias tamen res licere curare ante coeteras. Nam, inquit, ut sibi quisque malit, quod ad usum vitae pertineat, quam alteri acquirere, concessum est, non repugnante natura; illud natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, copias, opes, augeamus.

§. IV.

Debet itaque iuris alieni violatio abesse, ut circumuentio licita sit. Cum autem duo sint pactorum genera, alia publica, alia priuata, l. 5. pr. ff. de pact. in vtrisque videndum est, quale ius sit paciscentium ut hinc eo melius diiudicari possit, quomodo ius istud violetur; & in quo discrimen circumuentionis licitae, ac illicitae consistat.

B

§. V.

§. V.

Primum itaque ius, quod ipsa natura in conventionibus exigit, in eo consistit, ut seruetur aequalitas, ita ut ex inaequalitate minus habenti ius oriatur contra eum, qui plus consecutus est. Sicut ex fine contractuum demonstrat PUFFENDORFIUS *de iur. nat. & gent. lib. 5. cap. 3.*

§. VI.

Ista aequalitas cernitur vel in actibus, vel in re, de qua agitur. *Actus* alii praecedunt contractum, alii constituunt eundem. Illos, *praecedaneos*; hos, *principales* vocat GROTIUS *de J. B. & P. lib. 2. cap. 12. §. 8.* in omnibus hisce, si talis circumventio interueniat, quae aequalitatem istam tollat, ea putari debet illicita: si vero aequalitatem istam non laedat, sed extra eam versetur, erit licita.

§. VII.

In primis vero aequalitatis istius ratio haberi debet in consensu paciscentium, *l. 1. §. 2. ff. de pact.* Cum autem consensus constet intellectu & voluntate, idcirco in actibus, qui praecedunt contractum, ante omnia requiritur, ut is, qui cum aliquo contrahere vult, nihil dicat, vel faci-

faciat, quo alterius intellectus vel voluntas tollatur, aut impediatur. Adeoque error, qui intellectui aduersatur, itemque vis ac metus, tanquam voluntatem turbantes, abesse debent. *l. 106. pr. & §. 2. de R. l. l. 15. ff. de iurisdic. l. 1. ff. quod metus caus.* vnde intelligi potest quod POM-PONIVS respondit in *l. 57. ff. de O. & A. in omnibus negotiis contrahendis siue bona fide sint, siue non sint, si error aliquis interuenerit, ut aliud sentiat qui emit aut qui conducit, aliud qui cum his contrahit, nihil valere quod actum sit.* Vbi tamen discrimen notandum est, quod intercedit inter contractus bonae fidei, & inter contractus stricti iuris: itemque an dolus, quo alter in errorem inductus est, causam dederit contractui, an vero tantum inciderit in contractum, ut discerni possit, an id quod actum est ipso iure nullum sit, an vero alio quopiam remedio rescindi debeat. *vid. l. 7. pr. ff. de dol. mal. l. 13. §. 4. & 5. ff. de act. emt. l. 36. ff. de V. O.*

§. VIII.

Atque huc refertur etiam, ut alter alteri qualitates ac vitia rei, de qua agitur, sibi cognita, significet. Quicquid enim in his celandi causa, agitur omittiturue, id in circumuen-

tionum illicitarum classe ponendum est: sicut ex iure naturali demonstrat CICERO *de off. lib. 3.* Apud Romanos Aedilitium edictum in id propositum erat, ut patet ex *l. 1. §. 1. l. 38. pr. ff. de Aedil. edicto.* Atque in eos, qui contra fecerant, duplex prodita est actio, *redhibitoria* nimirum, ac *aestimatoria*: illa, ut res vitio affecta restituito pretio recipiatur; haec, ut saluo quoad coetera contractu, tantum pretii restituatur, quanto minoris res est ob vitium *l. 60. & 61. ff. de Aedil. edicto.*

§. IX.

Quod de circumventionibus intellectui contrariis dictum est, idem de his sentire debemus, quae voluntatis vsui aduersantur. Quicquid itaque cum metu contrahendi causa incusso coniunctum est, illud iniustum haberi debet. Idque & naturali ratione, qua is, qui metu inductus est ad promittendum, damno affectus videtur: & civili iure, quo contra talem metum restitutio in integrum aliaque remedia idonea conceduntur. vid. *l. 14. §. 2. l. ult. §. 1. & 3. ff. quod met. caus.* GROTIUS *de J. B. & P. lib. 2, cap. 11, §. 7.*

§. X.

§. X.

Egimus de actibus qui conventionem praecedunt. Sequitur actus principalis; qui potissimum in ipsa licitatione, & determinatione pretii ac mercedis, in contractibus non gratuitis, consistit. Hic autem talis desideratur aequalitas, ut ne plus exigatur, aut minus offeratur quam par & aequum est. Cum enim in hisce contractibus onerosis, de quibus potissimum sermo est, quisque in alterum hoc animo rem quampiam transferre soleat, ut pro ea equipollens recipiat. consequens est, ut tum demum censeatur plenum ius ad rem alterius nancisci, quando eandem compari re vel pretio repondit. Estque laesio & circumventio illicita, non tantum eo casu, quo ex proposito contrahentium ista inaequalitas inducitur; sed etiam cum res ipsa dolum in se habet. *l. 36. ff. de V. O. add. GROTI, de J. B. & P. lib. 2. cap. 12. §. 11. & 12.*

§. XI.

Econtra vero circumventio licita est, quantum ad actus antecedentes attinet, quando ea dissimulantur, quae rem in contractum deducendam per se non contingunt, licet ad valorem eius constituendum aliquatenus perti-

neant: vel si dicantur aut reticeantur aliqua, quae alterutrum e contrahentibus ad contractum celebrandum facilius permouere possunt, quorum tamen praestatio neutri incumbit.

§. XII.

Prioris generis exemplum tale refert CICERO *de off. lib. 3. cap. 12.* Si vir bonus magnum frumenti numerum *Alexandria Rhodum* aduexerit, in *Rhodium* inopia, & fame, summaque annonae caritate, si idem sciat complures mercatores *Alexandria* soluisse, nauesque in cursu frumento onustas petentes *Rhodum* viderit, dicturusne sit *Rhodiis*, an silentio suum quam plurimo venditurus? estque de ista re disceptatum inter ANTIPATRUM, hominem acutissimum; cui videbatur, omnino esse indicandum, ut ne quid penitus, quod venditor norit, emptor ignoraret; & inter DIOGENEM *Babylonium*, qui contra statuit, venditorem dicere vitia oportere, quatenus iure civili constitutum est; coetera sine insidiis agere, & quoniam vendat, velle quam optime vendere. Neque dubitauerim ego pro hac DIOGENIS sententia calculum ponere. Econtra tamen cum ANTIPATRO sentire malim in coeteris casibus, qui ibidem

dem referuntur ; cum nimirum aedes pestilentes sunt aut male materiatae, aut ruinosae, idque praeter dominum sciat nemo. Haec enim vitia celare, non ingenui, non simplicis, non iusti, non boni viri: sed versuti potius, obscuro, astuti, fallacis, maliciosi, callidi, veteratoris, vatri esse, cum CICERONE pronuntio. *de off. lib. 3. cap. 3.*

§. XIII.

Posterioris generis specimen in eo constituto, si venditor rem vendendam laudet. Atque ita VLPIANVS in *l. i. ff. de dol. mal.* diligenter distinguit, quae decipiendi emptoris causa dicuntur, & quae venditor, ut commendat, dicit: additque, de his sic habendum quasi neque dictum neque promissum sit. Vnde sequitur, ut nec postulare emptor possit praestationem laudis commendationisque, nisi discreta promissio intercesserit. Idem VLPIANVS *l. 19. pr. ff. de Aedil. edict.* sciendum est, ait, quaedam etsi dixerit venditor, praestare eum non decere: scilicet quae ad nudam laudem serui pertinent; veluti si dixerit, frugi, probum, dicto audientem. Ut enim PEDIVS scribit, multum interesse commendandi serui causa quid dixerit, an vero praestaturum se promiserit quod dixerit. Et §. 3. ex sola dicta sine promissa admittenda sunt quaecunque sic dicuntur, ut
prae-

praestentur, non ut iactentur. Potissimum vero de iis hoc valet quae in oculos occurrunt. Nam FLORENTINVS in l. 43. pr. ff. de contrab. emt. ait, quae commendandi causa in venditionibus dicuntur, si palam appareant, venditorem non obligant. Veluti si dicat seruum speciosum, domum bene aedificatam.

§. XIV.

Multo minus tenebitur venditor, si reticeat vitia rei quae emtori nota sunt, vel quae ita comparata sunt, ut omnibus possint apparere. Neque enim dissoluta aut supina ignorantia emtoris excusat. l. 14. §. 9. l. 55. ff. de Aedil. edict. l. 15. §. 1. ff. de contrab. emt. Recte enim huic emtori opponitur, quod ANTONIVS olim CRASSO regressit: quoniam *id vitium ignotum non fuisset, nihil suis se necesse dici: nec eum esse deceptum, qui id quod emerat, quo esset iure teneret.* Atque hoc sensu verum est quod DIOGENES dicebat: *si dictum non omne praestandum est, quod dictum non est, id praestandum putas? quid vero stultius est, quam venditorem eius rei, quam vendat, vitia narrare?*

§. XV.

Quod supra de aequalitate pretii cum re annotatum est, illud adeo rigide exigunt aliqui, ut quic-

quicquid ab ista aequalitate recedit, in furti crimen incidere contendant. *Quoties in contractibus, inquit D. CHRYSOSTOMVS, & quoties emendum quid aut dependendum est, contendimus omnique modo laboramus, ut minus aequo pretio demus, nonne huic facto quoddam furtum inest?* quin & ex gentilibus sapientiores abhorruisse a tali circumventionem constat. De Q. SCAEVOLA P. filio testatur CICERO lib. 3. de off. cap. 15. quod cum postulasset, ut sibi fundus, cuius emtor erat, semel indiceretur, idque venditor ita fecisset, dixerit se pluris aestimare, addideritque centum millia. Simile quid DAMASCIVS rhetor & philosophus Stoicae sectae addictus, in commentario, quem de ISIDORI praeceptoris & antecessoris sui vita scripsit, de HERMIA quodam narrat, eum, cum, quod emere vellet, iusto forte minoris esset indicatum, adiecisse quod iusto pretio deerat; quod existimaret aliter agere speciem esse iniustitiae: sed talis, quae plurimos lateret.

§. XVI.

Habet tamen hoc aliquam latitudinem, intra quam plus minusue dari ac accipi potest, ut nihilominus tamen iustum pretium maneat. Haec enim, inquit Imperatores in l. 8. C. de rescind.

scind. vend. est emtionis ac venditionis substantia, quod emtor vilioris pretio comparandi, venditor carioris distrahendi votum gerentes ad hunc contractum accedant; vixque post multas contentiones, paulatim venditore de eo quod petierat detrahente, emtore autem ei quod obtulerat addente, ad certum consentiant pretium. Atque hoc est quod in l. 16. §. 4. ff. de min. POMPONIVS statuit, in pretio emtionis & venditionis contrahentibus naturaliter licere se circumuenire. Id quod explicatur & applicatur ad locationem conductionem in l. 22. §. 3. ff. locat. quemadmodum in emendo & vendendo naturaliter concessum est quod plurius minoris emere; quod minoris est, plurius vendere, & ita se inuicem circumscribere, ita in locationibus quoque & conductionibus iuris est.

§. XVII.

Nihil de eo iam dicam quod pro diuersis circumstantiis pretia rerum variant l. 3. ff. de eo quod cert. loc. dar. oport. l. 64. ff. mand. add. BOECL. differ. de mensura pretii. Illud in confesso est, modicam inaequalitatem consensu & voluntate eius, qui minus accepit, purgari & corrigi. Siquidem nemo videtur fraudare eos qui sciunt & consentiunt l. 145. de R. I. & quod quis ex culpa sua damnum

num. sentit, sentire non videtur l. 203. ff. eod. Sed quoniam, ut ait CICERO off. lib. 3. cap. 17. aliter philosophi hic versantur, aliter Leges: Leges quatenus manu tenere res possunt: philosophi quatenus ratione & intelligentia: ideo in iudiciis merito certae quantitatis modique ratio habetur, intra quem inaequalitas vel toleratur in contractibus vel rescinditur. Apud Hebraeos, annotante SELDENO de iure natur. & gent. secund. disc. Hebr. lib. 6. cap. 5. emptio retractabatur, si quis alterum sexta parte veri pretii fraudasset: apud Romanos demum ob laesionem ultra dimidium, l. 2. C. de rescind. vend.

§. XVIII.

Atque haec ita ad singulas factorum species accommodari debent; ut iudex cogitur unumquemque rei suae merita & emolumenta atque inde surgens pretium scire, aut scire debere l. 15. C. de rescind. vend. Hincque ut est iterum a DIOGENE proditum; ubi iudicium emptoris est, ibi fraudem venditoris esse non posse. Et hosce quidem terminos licuerit statuere, ut intra eos circumventio naturaliter licita esse censeatur. Quomodo alii circumventionem naturaliter licitam

explicent, videri potest in *Dissert. Andreae DIN-
NERI de iusto rerum pretio & apud GROTIUM de J.
B. & P. lib. 2. c. 12. §. 26. add. MORNAC. ad l.
16. §. 4. de min.*

§. XIX.

Quae huc usque dicta sunt, ea communi-
ter pertinent ad pactiones publicas priuatasque.
Quid in publicis seorsim receptum sit docet
GROTIUM lib. 2. de J. B. & P. cap. 11. §. 7. & cap. 12. §.
26. & lib. 3. cap. 19. §. II. Nos conclusionis lo-
co ingeminamus illud CHRYSIPPI; *Sic in vita
sibi quemque petere, quod pertineat ad usum,
non iniquum esse; alteri subripere ius
non esse.*

